

Ο Μητροπολίτης Γουμενίσσης για τον βίο και τις αρετές του Αγίου Γρηγορίου του Ναζιανζηνού

/ [Γνώμες](#)

«Καθαρτέον ἑαυτὸν πρῶτον, εἴτα τῷ Θεῷ προσομιλητέον»

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Γουμενίσσης, Αξιουπόλεως και Πολυκάστρου κ. Δημητρίου

Νιώθω, ὡσάν νά ἀκούω ἀναρίθμητες δεήσεις, ὡσάν νά βλέπω ἀναρίθμητα βλέμματα ἀνθρώπων, πρίν ἀπό ἐμᾶς, γιά αἰῶνες, πού σεβάστηκαν καί ὑμνολόγησαν καί μαθήτευσαν στή θεολογία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ.

Τό “Πιστεύω...” πού λέμε, στό ἄρθρο γιά τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἔχει τή θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου! Ἐκεῖνο τό “Κύριον” (“εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό Κύριον, ...τό σύν Πατρί καί Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καί συνδοξαζόμενον...”) εἶναι τό “κλειδί” τῆς θεολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου. Μέ αὐτό τό “κλειδί” ἡ Β΄ Οἰκουμενική Σύνοδος ξεκλείδωσε δύσκολες καρδιές καί “κολλημένα” μυαλά ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, γιά νά ταπεινωθοῦν καί νά συνταχθοῦν μέ τήν Ἐκκλησία καί νά χαροῦν τήν πίστη τῆς σωτηρίας, τήν πίστη στήν Ἁγία Τριάδα.

Νιώθω, ὡσάν νά ἀκούω τήν οὐράνια καί θεία συγκίνηση τοῦ Ἁγίου, πού συμμετέχει στήν αἰώνια Πνευματική εὐφροσύνη τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ναός τῆς Ἁγίας Τριάδος, ναός τῆς θεότητος ὅλης ἐν χάριτι.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ἔφθασε στήν Κωνσταντινούπολη τέλη τοῦ 378. Οἱ Ἀρειανοί τόν “ὑποδέχθηκαν” μέ λιθοβολισμούς. Ὁ Θεός τόν φύλαξε καί ἐπέζησε χωρίς σοβαροῦς τραυματισμούς. Στή Βασιλεύουσα διαμορφώθηκε κάποια μικρή οἰκία τοῦ Ἀβλαβίου πού ἦταν σύζυγος τῆς Θεοδοσίας, ἐξαδέλφης τοῦ Ἁγίου ἕνας ὑποτυπώδης ναός πού ὀνομάστηκε ναός τῆς Ἀναστασίας, διότι ἐκεῖ ἀναστήθηκε ἡ Ὁρθοδοξία. Ὅπως ὁ ἴδιος ἐγράψε γιά τό Μέγα Ἀθανάσιο, τό ἔργο του συνοψίζεται στούς λόγους του: «Ἡ Ἁγία Τριάδα παρουσιάζεται πάλι σέ ὅλους, ὑψωμένη ἐπὶ τήν λυχνίαν καί ἀστράφτει μέσα σέ κάθε ψυχὴ τό λαμπρό φῶς τῆς μίας Θεότητος».

Στή μανία τῶν Ἀρειανῶν καί Ἀρειανοφίλων, πού εἶχαν κατειλημμένους ὅλους τοὺς ναοὺς μέ τήν αὐτοκρατορική εὐνοια, ἀνταπεξήλθε νικηφόρως. Μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήριξε τό ὀρθόδοξο ποίμνιο καί μέ τήν διδασκαλία του πού ἐκφώνησε στούς περίφημους πέντε Λόγους του πρόσφερε στήν Ἐκκλησία τό σωστικό πηδάλιο τῆς σώζουσας ἀλήθειας.

Ὁ ἀρειανός Ἐπίσκοπος Πόλεως Δημόφιλος ἐξεμάνη πληροφορούμενος τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου. Τό Μεγάλο Σάββατο θά βάπτιζε ὁ Ἅγιος ἀρκετοὺς κατηχουμένους καί ἀπεφάσισε ὁ ἀρειανός Ἐπίσκοπος νά ματαιώσει τίς βαπτίσεις. Μάζεψε ὄχλο πολύ, οἱ ὁποῖοι ὄρμησαν στό ναό τῆς Ἀναστάσεως τήν ὥρα πού ὁ Ἅγιος θά τελοῦσε τό Μυστήριο. Μέ ἄγρια γρονθοκοπήματα καί μέ τοὺς λιθοβολισμούς διέλυσαν τήν σύναξη. Θεωρώντας αἰμόφυρτο καί θανάσιμα τραυματισμένο τόν Γρηγόριο, ἀνεχώρησαν. Ὁ ἰσχυρός Ἀρχοντας τῆς Πόλεως ὁ Θεόδωρος, πού ἦταν παρών, ζητοῦσε ἄδεια ἀπὸ τόν Ἅγιο νά καταφύγει στά Δικαστήρια. Ὁ Γρηγόριος τοῦ ἀπαντᾷ: «Εἶναι φοβερά τά ὅσα ἔγιναν καί περισσότερο ἀπὸ φοβερά. Ποιός ἀμφιβάλλει; Νά βεβηλωθοῦν Θυσιαστήρια, νά ματαιωθοῦν Μυστήρια, νά στεκώμαστε ἐμεῖς ἀνάμεσα στοὺς νεοφώτιστους καί τοὺς λιθοβολοῦντας, καί ὡς ἄμυνα κατὰ τῶν λιθοβολισμῶν νά χρησιμοποιοῦμε τίς προσευχές... Καλύτερα ὅμως εἶναι νά μακροθυμήσουμε. Ἄς μιμηθοῦμε τή φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ, καί ἄς μή θελήσουμε νά μάθουμε ἐξ ἰδίας πείρας πόσο μεγάλο κακό εἶναι ἡ ἀνταπόδοση τῆς ἁμαρτίας. Ἄς μὴν τιμωρήσουμε ἀμέσως.

«ἀλλά ἀφοῦ πρῶτα συνετίσουμε μέ τό φόβο, ἄς νικήσουμε μέ τή καλοσύνη».

Εἶχε καταφθάσει στή Βασιλεύουσα γιά νά στηρίξει τό ὀρθόδοξο ποίμνιο, μέ ἀντίπαλη τή μανία τῶν Ἀρειανῶν καί Ἀρειανοφίλων πού εἶχαν κατειλημμένους ὅλους τούς ναούς μέ τήν αὐτοκρατορική εὐνοια! Γιά τίς ὀριακές ἱστορικές ἀνάγκες τῆς Ὁρθοδοξίας στήν Καππαδοκία ἦταν ἤδη ἐκλεγμένος καί χειροτονημένος ἐπίσκοπος γιά τά ἄσημα Σάσιμα, κι ἄς μήν τά εἶχε ποιμάνει ποτέ. Τό 374 ποιμάνε γιά κάποιο διάστημα τή Ναζιανζό μετά τό θάνατο τοῦ πατέρα του, ἀλλά φρόντισε νά ἀποσυρθεῖ γιά τέσσερα χρόνια στό ναό-προσκύνημα τῆς Ἀγίας Θέκλης στήν Ἰσαυρία (Σελεύκεια), μέχρι τά τέλη τοῦ 378, ὅταν τόν προσκάλεσαν στή Βασιλεύουσα, ὅπου διακινδυνευόταν τελείως κάθε ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική ὑπόσταση. Μέ τούς περιώνυμους καί γνωστούς σέ ὅλους μας θεολογικούς του λόγους (καί πόσα ἄλλα κηρύγματα) κυριολεκτικά ἀνέστησε θεολογικά τήν Ὁρθοδοξία καί προκατήχησε τό διευρυνόμενο ἐκκλησιαστικό πλήρωμα στή θεολογία περί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, στό μυστήριο τῆς ἀκαταληψίας τοῦ Θεοῦ καί στίς προϋποθέσεις τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας. Ὡσπου εἰσῆλθε ὁ λαμπρός φιλορθόδοξος νέος αὐτοκράτορας Θεοδόσιος στή Βασιλεύουσα. Στίς 27 Νοεμβρίου 380 ἀποδίδεται στούς ὀρθοδόξους ὁ καθεδρικός ναός τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων μέ στρατιωτική συνοδεία, λόγω τῶν ἀρειανοφρόνων πού ἀπειλοῦσαν μέ θάνατο τό Γρηγόριο. Συνεισοδεύων καί ὁ αὐτοκράτορας, τόν προέτρεψε νά ἀναλάβει τόν ἐκκλησιαστικό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως λέγοντας: «ὦ πάτερ, σοί τε καί τοῖς ἰδρωσι τοῖς σοῖς δι' ἡμῶν ὁ Θεός ἐγχειρίζει τήν Ἐκκλησίαν. Ἰδού δίδωμί σοι τόν οἶκον τόν ἱερόν καί τόν θρόνον!» Ὁ λαός ἐπευφημεῖ, ἀλλά ὁ Γρηγόριος θεολογεῖ σωφρόνως καί θεοφρόνως, θεοφορούμενος: «ὦ τέκνα, νῦν καιρός εὐγνωμονοῦντας τήν χάριν ὁμολογεῖν, ἐφ' οἷς ἐχαρίσατο ἡμῖν ἡ Τριάς... Περὶ δέ τοῦ θρόνου εἰσαῦθις ἀναλαβόμεθα» (PG 35, 292B-293A)!

Ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἀποδέχθηκε τή στιβαρή θρησκευτικο-πολιτική ἀποφασιστικότητα καί ἀπόφαση τοῦ μεγάλου ἐκείνου αὐτοκράτορα, μόνο ὡς πρὸς τήν ἀναγνώριση καί ἀπόδοση τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἐκκλησίας-Ὁρθοδοξίας. Μολονότι ἀποδείχθηκε ἐν τοῖς πράγμασι μοναδικός ποιμένας τῆς ἀναστημένης Ὁρθοδοξίας στή Βασιλεύουσα, ἐπιφυλάχθηκε νά ἱκανοποιήσει τήν ἐνθουσιώδη ἐπιθυμία τοῦ λαοῦ καί τήν πρόσκληση τοῦ αὐτοκράτορα νά ἐνθρονιστεῖ (διοριστεῖ) πολιτειοκρατικά ἐρήμην τῆς Συνόδου. Στάθηκε ἀμετάπειστος καί ἀμετακίνητος στήν πρόκριση τῆς **ἀκριβοῦς ἐκκλησιολογίας** (PG 36, 272-3, *Λόγος λστ'*). Δέ δίστασε νά τό διαλαλήσει πῶς θεωροῦσε ὡς ξένη ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία αὐτήν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (κι ἄς τήν εἶχε ἀναστήσει θεολογικά)!

Ὁ λαός ἐπέμενε, ἀλλά καί ὁ Γρηγόριος ἦταν ἀνυποχώρητος. Ἦταν παιδιά του πνευματικά ὅλος ὁ λαός, ὀρθόδοξος καρπὸς τῶν θεολογικῶν κηρυγμάτων του. Ὅμως, δίπλα στόν αὐτοκράτορα, μέ τόσο λαό συνήγορο καί ἐκλέκτορα τῆς ἀξιοσύνης του, ὁ Γρηγόριος, ὁ διδασκὸς Θεοῦ, ἐπέμενε στήν τήρηση τῆς

ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως: ὁ Νοέμβριος τοῦ 380 ἦταν ἡ ὥρα τῆς ὀρθόδοξης ὁμολογίας καί τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ, ἀπό εὐγνωμοσύνη γιά τή μεγάλη Τριαδική χάρη, ἐπειδὴ παραδίδονταν στοὺς ὀρθοδόξους πάλι οἱ διαρπαγέντες ναοί· ἀργότερα θά συζητοῦσαν ποιὸς θά ἀνερχόταν ὡς ἀρχιεπίσκοπος στό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τό Μάϊο τοῦ 381 ἡ Β΄ Οἰκουμενική θέλησε καί τόν ἀναγνώρισε Ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως, καί μόνον τότε ὁ Γρηγόριος **ἀποδέχθηκε τὸ θρόνο διὰ τῆς Συνοδικῆς ἐκλογῆς**. Ἡ Ἁγία Σύνοδος κατὰ τὴν πρώτη της συνεδρία, μέ προεδρεύοντα τόν ὁμολογητὴ Ἀντιοχείας Μελέτιο, «εἰσηγήσει καί συμβουλία καί ψήφῳ συνοδικῇ ἐκύρωσε τὴν προεδρία τῆς Βασιλίδος τῷ Γρηγορίῳ». Ἔτσι ἀποκαταστάθηκε Συνοδικά-Ἱεραρχικά ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία μέ τόν Γρηγόριο ἐκλεγμένο Συνοδικά γιά τὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετά τὴν ἐπίσημη κύρωση τῆς ἐκλογῆς του ὡς Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκοιμήθη καί ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου Μελέτιος, ὁπότε τόν διαδέχθηκε στὴν προεδρία ὁ Γρηγόριος.

Ὡστόσο αὐτὸς πού ἀνέστησε τὴν ὀρθοδοξία στὴν Κωνσταντινούπολη, αὐτὸς πού εἶχε ἀντιδράσει προηγουμένως στὴν παρέμβαση τοῦ πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Πέτρου γιά τόν κυνικὸ φιλόσοφο Μάξιμο (380), ἀποδείχθηκε τελικά πὺς δέν ἐπιθυμοῦσε τόν ἑαυτόν του στό ρόλο τοῦ μόνιμου καί κανονικοῦ Προδρεύοντος μιᾶς Συνόδου τῶν συνηθισμένων Ἱεραρχικῶν διεκδικήσεων καί ἀντεκδικήσεων. Εἶχε μιὰ βαθιὰν αἴσθηση προσωρινότητος καί τοποτηρητείας. Εἶχε πλεον τὴ σιγουριά καί τὴν πνευματικὴν αἴσθηση τῆς ἀναστημένης ὀρθόδοξης πίστεως καί φρουρὸ της τόν ἀποφασιστικὸ Θεοδόσιο. Τόν ἐνοχλοῦσαν οἱ Συνοδικές διαμάχες καί προτιμοῦσε τὴν μονήρη ἄσκηση τῆς θεολογίας. Ζοῦσε καί δροῦσε μέ τὴν προσμονή νὰ ἀνευρεθεῖ πρόσωπο ἄξιο γιά νὰ παραδώσει σ' αὐτόν τὴ νύμφη: «τῷ λόγῳ συνηγορήσοντες, δυνατὰ συνεισοίσοντες, οἷον τινες **ἐπίτροποι καὶ κηδεμόνες** ἄλλῳ **νυμφαγωγῆσοντες**, ὅς ἐάν ἄξιος τοῦ κάλλους φανῇ καὶ πλείονα τὰ ἐξ ἀρετῆς ἔδνα (νυμφικά δῶρα) προσενέγκῃ τῇ βασιλίδι» (PG 36, 286, Λόγος λστ', «Πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτόν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως», μεταξύ Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου 380). Ἐσώψυχα εἶχε ἐπιλέξει αὐτὴν βασικά τὴν ἀποστολή: νὰ κηρύξει καὶ νὰ ἀνασώσει, νὰ προσφέρει ὅ,τι μποροῦσε στὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τελικά ὡς ἐπίτροπος καὶ νυμφαγωγὸς νὰ προσφέρει τὴ νύμφη ἐκκλησία τῆς Βασιλεύουσας σέ κάποιον ἄλλο, πού θά ἦταν ἄξιος μιᾶς τόσης πνευματικῆς ὁμορφιάς καὶ θεολογικῆς εὐεξίας (τὴν ὁποία πάντως δι' αὐτοῦ εἶχε ἀναδείξει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον)!

Ἡ ἐκκλησιοπρεπὴς ἀκρίβεια τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου σ' ἐκεῖνα τὰ κρίσιμα μεταβατικὰ χρόνια 379-381 μᾶς καθοδηγεῖ στὴν ἀκριβή ἐκκλησιολογικὴ ἀποτίμηση ἀνάλογων περιστάσεων. Ἐχοντας πάντοτε στό νοῦ μας ὅτι τὰ κανονικά παραπτώματα δέν παραγράφονται, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ στοιχοῦμεθα πρὸς τὸ

πολίτευμα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας πού διαμόρφωσαν οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀνά τούς αἰῶνες. Ἡ δίνη τῆς ἐκκοσμικεύσεως δέν πρέπει νά μᾶς παρασύρει σέ ἐπικίνδυνες ἀτραπούς, ὅπως συνέβη στήν περίπτωσή μου. Ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς εἶναι **ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ** γιά τήν πιστή τήρηση τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀκρίβειας. **Ὁ διοικητισμός ἀπάδει πρός τήν πνευματικότητα καί ἀποδομεῖ τήν ἐκκλησιαστικότητα ὅταν δέν νοηματίζεται μέ τήν Ἀγιοπνευματική διάσταση τῆς Ἐκκλησίας.**

Παραιτήθηκε καί ἔγινε τοποτηρητής τῆς Ναζιανζοῦ, ἔγινε πάλι ἀσκητής στήν Ἀριανζό. Κοιμήθηκε, κηδεύτηκε, ἔγινε μετανάστης, ἔγινε μέτοικος καί κάτοικος στήν Καρβάλη... Θά ἔλεγε κανεῖς: κοσμογυρισμένος ἦταν.

Καί ὅμως· χαίρεται, πού δίνει ἅγια πνευματική χαρά σέ μᾶς, 1600 χρόνια μετά τήν ἐπίγεια ζωή καί τό ἐπίγειο τέλος του!

Δίνει χαρά ὅχι μόνο σέ μᾶς, ἀλλά σέ ὅλο τόν χριστιανικό κόσμο καί ἰδιαίτερα σέ μᾶς τούς Ὀρθοδόξους.

Διότι συμβηματίζουμε μαζί του καί συνταξιδεύουμε στήν πορεία τῆς ζωῆς του, ἄλλοι σάν θεολόγοι καί ἐρευνητές, ἄλλοι σάν Ἐπίσκοποι καί κληρικοί, ἄλλοι σάν εὐλαβεῖς χριστιανοί. Ὅταν ἀποχωροῦσε ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη τό 381, ζήτησε ἀπό τούς χριστιανούς μιά χάρη: «Φυλάσσετε μοι τήν ἁγίαν Τριάδα»! (Κρατηθεῖτε πιστοί σ' αὐτό πού σᾶς δίδαξα, στήν Ἀγία Τριάδα. Σ' αὐτό πού σᾶς ἐξήγησα καί σᾶς ἀνέπτυξα μέ περισσότερα λόγια, βασισμένος στήν Ἀγία Γραφή.)

Καί δέν ἦταν μόνο αὐτές οἱ διαδρομές τῆς ζωῆς του, ὅταν ἦταν “πρωταγωνιστής” μέ τόν πιό βασικό ἐκκλησιαστικό ρόλο.

Σήμερα, πού τόν ἀποθαυμάζουμε καί τόν ἐξυμνοῦμε, θυμόμαστε ὅτι τά μισά περίπου χρόνια τῆς ζωῆς του τά ἀφιέρωσε στίς σπουδές καί στίς θεολογικές μελέτες. Καί τά ἄλλα μισά χρόνια τῆς ἐξηντάχρονης ζωῆς του τά ἀφιέρωσε στή διατράνωση τῆς ὀρθοδοξίας, στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας.

Πρίν βαπτισθεῖ καί γίνει κληρικός, σπούδασε στή Ναζιανζό, στήν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας καί τῆς Παλαιστίνης, πέρασε ἀπό τήν Ἀλεξάνδρεια, σπούδασε στήν Ἀθήνα, πέρασε ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη καί ξαναγύρισε πίσω στή Ναζιανζό.

Προσέξτε, ὅμως. Καί ἀποθαυμάσατε!

Σέ τόσες διαδρομές στή ζωή του, δέν ἔχασε τό στόχο του.

Ἔμεινε γιά πάντα ὀρθόδοξος λατρευτής τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ πλούσια ἐγκόσμια σοφία, δέν τόν ἔκανε ποτέ ἀγέρωχο, φαντασμένο, ξιπασμένο. Ἦξερε νά κυριαρχεῖ καί νά δίνει τήν προτεραιότητα καί τήν ἀποκλειστικότητα μόνο στό Σωτήρα καί Θεό. Ἦξερε ὅλη τήν Ἀγία Γραφή, διάβασε τούς

ἐκκλησιαστικούς συγγραφείς (ἀσκητεύοντας, εἴτε μόνος του εἴτε μαζί μέ τόν ἰσάδελφο φίλο του Βασίλειο). Ὅχι γιά νά μάθουν μέ τή λογική, ἀλλά γιά νά ζήσουν μέ τό νοῦ καί τήν ψυχή τους τό Χριστό.

Σέ τόσες διαδρομές στή ζωή του, δέν ξαστόχησε ποτέ ἀπό τήν ἀσκητική προσευχή καί τήν λατρευτική θεωρία καί τήν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος! Διαρκῶς καθαιρόταν ἀπό κάθε ψεκτό πάθος, καί ἀποζητοῦσε μέ πόθο ἱερό τήν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Σέ τόσες διαδρομές στή ζωή του, δέν ἔχασε ποτέ τόν σταθερό προσανατολισμό τῆς ψυχῆς του, τήν Ἁγία Τριάδα, τήν ὀρθόδοξη θεολογία καί πίστη καί τήν ὀρθόδοξη λατρεία τῆς Ἁγίας Τριάδος!

Ἐξίσου σπουδαῖο καί μεγάλο εἶναι ὅτι αὐτήν τήν πίστη καί τή λατρεία καί τή ζωντανή σχέση μέ τήν Ἁγία Τριάδα, τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν ἐνότητα καί θεοποιό μέθεξη τοῦ Χριστοῦ, ἤξερε καί κατόρθωσε νά τά μεταδώσει στά πλήθη τῆς ἐποχῆς του. Ἔγινε διδάσκαλος καί πατέρας καί θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας ὅλης. Ἔγινε συνεργάτης ἰσαπόστολος τοῦ Χριστοῦ στό ξεκαθάρισμα καί στήν ἀνάλυση καί στήν ἀνάπτυξη τῆς ἀληθινῆς σωτήριας πίστεως τοῦ Χριστοῦ.

Θαύμαζε τή φιλοσοφική παιδεία, τήν ἀρχαία ἐλληνική παιδεία, τήν μάθηση, ἀλλά μόνο σάν ἐργαλεῖο ἔκφρασης καί συνεννόησης. Ἦταν πανεπιστήμων τῆς φιλοσοφίας καί τῆς ρητορικῆς. Καί τό ἔγραψε: «Ἐλλάς ἐμή, νεότης τε φίλη» (οἱ ἐλληνικές μου σπουδές, ἡ ἀγαπημένη μου Ἑλλάδα, τήν μελέτησα στά ἀλησμόνητα νεανικά μου χρόνια!) «Ἀττικός σύ τήν παίδευσιν; Ἀττικοί καί ἡμεῖς» (Ἀθηναῖος στίς σπουδές ἐσύ; Ἀθηναῖοι ἤμασταν κι ἐμεῖς, πού μάθαμε τή γλώσσα καί τή σοφία καί τόν πολιτισμό ὅλο).

Ὅμως, στεκόταν “πάνω” ἀπό τίς γνώσεις: «ὅσον χρήσιμον αὐτῶν καρπούμενοι πρός τε ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν, ὅσον ἐπικίνδυνον διαφεύγομεν » (δέν περιφρονοῦμε τόν ἀρχαῖο πολιτισμό, ἐπειδή κάποιοι κακῶς ξέπεσαν στήν εἰδωλολατρία· ἐμεῖς παίρνουμε τά χρήσιμα, γιά νά ζήσουμε καί νά ὠφεληθοῦμε· καί δέν δίνουμε σημασία στά ἐπικίνδυνα).

Όλα αυτά τὰ “γείωσε” μέσα του· δέν τόν “γείωσαν” οἱ γνώσεις. Φοβερή ἀποφασιστικότητα γνώμης καί σταθερότητα ἤθους. Καλλιέργησε τή λογική καί τίς γνώσεις του τέλεια, μά δέν ἄφησε νά αἰχμαλωτισθεῖ ὁ νοῦς του. Ἐμεινε θαυμαστής τῆς γνώσης, μά ποτέ “δοῦλός” της. Ἦταν κυρίαρχος. Γιατί εἶχε “πυξίδα ζωῆς”, τήν πίστη καί τήν φιλοσοφία τῆς καρδιάς, τόν προσανατολισμό στό “Φῶς τῆς ζωῆς”.

Ὁριμος ἄνδρας πλέον, ἐπιδόθηκε ἀποκλειστικά στή γνώση καί στήν πίστη τῆς θεολογίας καί τῆς θεοκοινωνίας. Μέ διαρκή ἄσκηση, προσευχή, προσοχή, θεία μελέτη.

«Τό περί Θεοῦ φιλοσοφεῖν, οὐ παντός οὐδέ τῶν χαμαί ἐχομένων». Δέν γίνεται νά θεολογεῖ ὁ καθένας, καί μάλιστα ὅσοι ζοῦν ριγμένοι στά πάθη. Διότι ἡ ἀναγωγή στό Θεό, δέν εἶναι ὑπόθεση σκέψεως, ἀλλά ἄσκηση καί χάρισμα σχέσεως.

«Καθαρτέον ἑαυτόν πρῶτον, εἶτα τῷ Θεῷ προσομιλητέον», λέει καί ξαναλέει.

«Διά καθάρσεως κτῆσαι τό καθαρόν». Μέ τήν κάθαρση ἀπόκτησε τό καθαρό, τή χάρη καί τή σχέση μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα, τή χάρη καί τή σχέση μέ τόν Τριαδικό Θεό. Πρέπει νά καθαρίσεις πρῶτα τόν ἑαυτό σου, μέ ἄσκηση, μέ προσευχή, μέ τόν τρόπο τῆς Ἐκκλησίας. Καί, ὅταν καθαρίσεις τόν ἑαυτό σου, μπορεῖς νά προχωρήσεις, νά κινηθεῖς σέ κοινωνία μέ τόν Θεό.

Τά ἔλεγε ὅλα αὐτά, πρῶτον διότι τό ἔζησε στήν πατρική του οἰκογένεια , πῶς λατρεύεται καί μετέχεται ὁ Θεός (μέ προσευχές, μέ μετάνοιες, μέ καθαρή οἰκογενειακή ζωή, μέ ταπείνωση, μέ κάθαρση ἀνθρωπιᾶς καί φιλανθρωπίας, μέ προσευχές καί εὐεργεσίες γιά τούς ἄλλους).

Μιλοῦσε περί καθάρσεως, διότι τό ζοῦσε ὁ ἴδιος διαρκῶς. Κάποιες φορές μάλιστα ἀσκήτευε δίπλα στόν ἀδελφικό του φίλο Βασίλειο, τίς περισσότερες φορές ἀσκήτευσε στήν Ἀριανζό, μέχρι καί στή Σελεύκεια! (Μέ προσευχή, μέ ἐπίμονες νηστεῖες, μέ δάκρυα, μέ μετάνοιες, μέ παραίτηση ἀπό τήν ἐγωιστική ζωή, τότε καθάριζε ὁ νοῦς καί ἡ προσευχή γινόταν καθαρή καί μπορούσε νά δεχθεῖ τόν λατρευόμενο Θεό, καί ὁ νοῦς γινόταν διαυγής γιά νά μελετᾷ καί νά ἐννοεῖ καί νά ἐξηγεῖ τήν Ἁγία Γραφή).

Ήταν τά χρόνια μετά τούς διωγμούς, μιά-δύο γενιές. Ὁ κόσμος ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὴν τυραννία αὐτοκρατόρων, πού δέν ἦταν ἀπλῶς διῶκτες τῆς χριστιανοσύνης, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι ζοῦσαν ἀκόλαστο βίο, καί ἤθελαν νά κυριαρχήσουν σέ ἕναν κόσμο ὅμοιό τους.

Ὅταν ἡ κοινωνία ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τούς διωγμούς, ἐλευθερωμένος “θεολογοῦσε” μέ τό παραμικρό γιά τὴν νέα πίστη, χωρίς ὅμως τίς προϋποθέσεις τῆς θεολογίας. Οἱ ἡγέτες τῶν αἱρέσεων μιλοῦσαν γιά τό ἀπερινόητο μυστήριο τοῦ Θεοῦ, χωρίς καθαρή καρδιά, μέ ἔπαρση, μέ φαντασία, μέ ὑπερηφάνεια.

Αὐτό ἤθελε νά διορθώσει ὁ Ἅγιος. Αὐτό ἤθελε νά ἐξηγήσει στοὺς χριστιανούς. Τούς ἔλεγε δηλαδή μέ ἄλλα λόγια: «Δέν γίνεται νά προσεγγίσεις τό μυστήριο τοῦ ἀπαθοῦς Θεοῦ, ὅσο ἐσύ κυριαρχεῖσαι ἀπὸ τά πάθη. Καθάριζε τὸν ἑαυτό σου, γιά νά ἀνεβαίνεις σέ κοινωνία μέ τὸν καθαρό». Καί πάλι ἔθετε τό μέτρο. Διότι ὁ Θεός μένει στὴν οὐσία Του ἀπρόσιτος.

Μιλώντας γιά κάθαρση καί προσευχή καί κοινωνία Θεοῦ, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἔμμεσα ἐξομολογεῖτο τὴν δική του πορεία, πού ἦταν ἡ παράδοση τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων καί τῶν Μαρτύρων καί τῶν Ὁσίων, πρὶν ἀπὸ αὐτόν (καί μετὰ ἀπὸ αὐτόν, μέχρι σήμερα).

Καί ὅλα αὐτά τά ἐξηγοῦσε ὁ Ἅγιος γιά ἕναν σκοπό.

Γιά νά φανερώσει τὸν τρόπο, τὴν πορεία, τό πῶς ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν καί οἱ πιστοὶ τῆς Ἐκκλησίας μποροῦν νά ἔρχονται σέ κοινωνία ζωῆς καί σωτηρίας μέ τό Θεό “ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ”. Ἡ κάθαρση ἐπέτρεπε στό Ἅγιο Πνεῦμα νά ἔλθει καί νά ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους σέ κοινωνία μέ τό Χριστό, σέ κοινωνία μέ τὸν Πατέρα.

Διαφορετικά, δίχως τὴν πίστη στό Θεάνθρωπο Χριστό τῆς ἱστορικῆς ἀποκαλύψεως, ὁ ἄνθρωπος δέν σωζόταν. Δίχως τὴ λατρεία τῆς Ἁγίας Τριάδος, δέν μποροῦσε νά ὑπάρξει καμία σχέση μέ τό Θεάνθρωπο Σωτήρα. Ὅλα αὐτά τοῦ τά φανέρωνε τό Ἅγιο Πνεῦμα. Καί γι’ αὐτό ἀγωνιζόταν, νά γίνει καθαρὸς ψυχῇ καί σώματι ἢ μᾶλλον νά καθαίρεται διαρκῶς καί νά προσφέρεται ἔτσι στὴν ὑπακοή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Όλα αυτά τὰ ζοῦσε καί τὰ θεολογοῦσε, γιά χάρη τῶν ἀνθρώπων. Γιά νά βοηθήσει τούς ἀνθρώπους καί νά τούς κρατήσῃ στήν ὀρθόδοξη πίστη καί σχέση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Γι' αὐτό θεολόγησε, ἀνέπτυξε τή θεολογία τῆς Ἁγίας Τριάδος. Καί αὐτό ἦταν μιὰ ἀποστολή τήν ὁποία ἀσκοῦσε ὁ Ἅγιος μέ δέος, μέ φόβο Θεοῦ, μέ πολλή προσοχή καί προσευχή. Δέν εἶναι δύσκολο νά τό καταλάβουμε, ἂν προσέξουμε πολύ καλά τίς ὁμιλίες του. Ἔχει τόσο δέος, τόσο φόβο Θεοῦ, ὥστε τό ὁμολογεῖ ξεκάθαρα στίς ὁμιλίες του ὅτι προσεύχεται, γιά νά μιλήσῃ! **«Προσεύχομαι... τίποτε δικό μου (τίποτε ἀνθρώπινο, τίποτε κτιστό, θά λέγαμε) νά μήν σκεφθῶ γιά τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ, μήτε νά βγάλω ἀπό τό στόμα μου».** Καί στέκεται πάντοτε, πάνω στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. **«Φυλάγοντας τήν καλήν παρακαταθήκη πού πήραμε ἀπό τούς (προηγούμενους) Πατέρες, προσκυνώντας Πατέρα καί Υἱό καί Ἅγιο Πνεῦμα».**

Καί αὐτό τό πράττει, διότι βιώνει τήν κατάσταση τῆς θεολογίας, τῆς θέας-θεωρίας τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ὅμιλεῖ ξεκάθαρα γιά «ἔλλαμψιν», γιά τόν «φωτισμόν». Αὐτό δέν εἶναι ἀτομικό κατόρθωμα περισυλλογῆς, ὄχι. Ἡ προσευχή, ἡ προσοχή τοῦ νοῦ, ἡ κάθαρση τῆς καρδιάς, ἡ ἀγνή ζωή, ὅλα αὐτά εἶναι ἡ ἀνθρώπινη συγκατάθεση, γιά νά ἐνεργήσῃ τό Ἅγιο Πνεῦμα τόν φωτισμό, τήν ἔλλαμψη στό Γρηγόριο.

Ἀνοίγει **«τό στόμα τῆς διάνοιάς του»** (μέ τήν προσευχή, μέ τήν κάθαρση) **«γιά νά προσελκύσῃ τό Πνεῦμα»!** Αὐτό τί σημαίνει; Φανερώνει τίς κραυγές τῆς διαρκοῦς καρδιακῆς προσευχῆς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου πρός τό Ἅγιο Πνεῦμα, γιά νά τόν φωτίσῃ καί νά θεολογήσῃ **«εἴσω τῶν ἡμετέρων ὄρων»** (νά θεολογήσῃ ἕως ἐκεῖ πού πρέπει, ὀρθόδοξα), **«...μετά Θεοῦ τά περί Θεοῦ διασκέψασθαι»** (νά βρεθεῖ σέ διάσκεψη μέ τό Θεό γιά τό κήρυγμα περί Θεοῦ)!

Καί τί ἄλλο σημαίνει; ὅτι ὁ Ἅγιος θεολογοῦσε ξεκάθαρα, καθοδηγούμενος ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα. Ζοῦσε στήν ὑπαρξή του τόν προφητικό καί ἀποστολικό φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, **«ὦ μόνω Θεός καί νοεῖται καί ἐρμηνεύεται καί ἀκούεται».**

Μόνο μέ τό φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οἱ μέν θεολόγοι διδάσκουμε, οἱ δέ πιστοί νοοῦμε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ. Οἱ μέν θεολόγοι Πατέρες καθοδηγούμενοι ἀξιῶνονται καί ἐρμηνεύουν αὐτήν τήν ἀποκάλυψη, οἱ δέ πιστοί ἀξιῶνονται καί τήν ἀκοῦν καί τήν δέχονται ὡς ρῆμα Θεοῦ στίς καρδιές τους. Μιλοῦμε γιά ἕνα ἀμφίδρομο ἐκκλησιαστικό γεγονός, θεολογικῆς διδασκαλίας καί θεολογικῆς ἀκροάσεως, Πατέρων καί μαθητῶν τῆς ἀληθοῦς πίστεως. Δίχως τό φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οὔτε οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀληθινῆς Θεολογίας μποροῦν νά ὑπάρξουν, οὔτε οἱ ἀκροατές τῆς ἀληθινῆς Θεολογίας μποροῦν νά καταξιωθοῦν.

Εἶπα ἤδη πολλά. Ὅμως, θά μοῦ ἐπιτρέψετε, νά προχωρήσω καί σέ μιάν ἄλλη διάσταση τῆς προσφορᾶς τοῦ Ἁγίου.

Γιά τόν ἑαυτό του ἦταν ἀσκητής. Ἄφησε καί τοῦ ἄρπαξαν οἱ πάντες ὅ,τι ἄφησαν οἱ ἅγιοι γονεῖς του Γρηγόριος καί Νόννα. Εἶχαν κοιμηθεῖ τά δύο ἅγια ἀδελφία του, ὁ Καισάριος καί ἡ Γοργονία. Οἱ πάντες ἄρπαξαν τά πάντα. Δέν ἀσχολήθηκε μέ αὐτά.

Ἀλλά δέν ἔπαυσε νά παρεμβαίνει στήν κοινωνία. Νά διδάσκει κοινωνικό ἦθος καί κοινωνική πολιτική προσφορᾶς. Ἦταν καί σ' αὐτό σπουδαῖος. Τό λέει σέ πολλά κείμενα. Ἐνα ἀπό αὐτά τό ἀπευθύνει στούς πολιτευτές, στούς ἄρχοντες τῆς Ναζιανζοῦ, τούς συμπατριῶτές του καί τούς μιλάει γιά τήν τεράστια κοινωνική ἠθική τους εὐθύνη, στό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὑπέρ τῆς κοινωνίας.

Σέ ἄλλο κείμενο, ὁμιλεῖ μέ ἕναν ὑπέροχο ποιητικό τρόπο γιά ὅλες τίς ἀρετές, μέ παραδείγματα τούς Ἁγίους τῆς Ἁγίας Γραφῆς (αὐτά ἦταν τότε γνωστά).

Θά κλείσω μέ ἕνα μικρό ἀπόσπασμα ἀπό αὐτό τό κείμενο. Ὅμιλεῖ γιά “θεωρία” καί γιά “πράξη”. Στό λόγο του αὐτόν, ὡς “θεωρία” δέν ἐννοεῖ τίς ἰδέες, ἀλλά τό νά σκέπτεται νοερά καί καθαρά τόν Θεό. Ὡς “πράξη” δέν ἐννοεῖ τίς καθημερινές δουλειές, ἀλλά τήν πρακτική ἐφαρμογή τῆς ἐνάρετης ζωῆς.

«...καλή εἶναι ἡ θεωρία, καλή εἶναι καί ἡ πράξη. Ἡ θεωρία (εἶναι καλή), γιατί μᾶς ἀνυψώνει ἀπό τά γήινα, μᾶς ὁδηγεῖ στά ἅγια τῶν ἁγίων καί ἐπαναφέρει τό νοῦ στήν ἀρχική φυσική του κατάσταση. Καί ἡ πράξη (ἡ πρακτική ἐφαρμογή), γιατί ὑποδέχεται τό Χριστό, Τόν ὑπηρετεῖ καί ἀποδεικνύει μέ τά ἔργα τήν ἀγάπη.

»Κάθε ἀρετή εἶναι κι ἕνας δρόμος πού ὁδηγεῖ στή σωτηρία, σέ κάποιον ἀπ' τούς αἰώνιους καί μακάριους τόπους. Γιατί, ὅπως ὑπάρχουν πολλοί τρόποι ζωῆς ἔτσι ὑπάρχουν καί πολλοί τόποι κοντά στό Θεό, πού χωρίζονται καί μοιράζονται ἀνάλογα μέ τήν ἀξία τοῦ καθενός. Καί ἄλλος ἄς ἀσκήσει τή μία ἀρετή, ἄλλος τήν ἄλλη, ἄλλος πολλές μαζί καί ἄλλος ὅλες, ἂν βέβαια τοῦτο εἶναι δυνατό. Φτάνει μόνο νά προχωράει κανεῖς καί νά ἐπιδιώκει τό ἀνώτερο, ἀκολουθώντας βῆμα-βῆμα

Ἐκεῖνον πού τόν ὁδηγεῖ καλά καί τόν κατευθύνει καί τόν βάζει, μεσ’ ἀπό τήν στενή
ὁδό καί πύλη, στήν ἀπέραντη οὐράνια μακαριότητα...».

Ὁ Γ' Ἁ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Ὁ
ΘΕΟ
ΛΟ
ΓΟΣ

Θεοφάνους τοῦ Κρητός, Τερά Μονή Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὄρος, 1546

